

رویکردهای استانداردسازی ملی

در راستای جهانی شدن

www.ketab.ir

تألیف: دکتر میرمحمد روزبه

سرشناسه	: روزبه، میر محمد، ۱۳۲۵-
عنوان و نام پدیدآور	: رویکردهای استانداردسازی ملی در راستای جهانی شدن / تألیف میر محمد روزبه.
مشخصات نشر	: تهران، مکتب، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۸۱۶-۲۶-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۷.
موضوع	: استاندارد و استانداردسازی
موضوع	: جهانی شدن
رده‌بندی کنگره	: T۹۵/۹۹۱۳۹۳
رده‌بندی دیویی	: ۳۸۹/۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۵۳۴۱۵

نام کتاب :	رویکردهای استانداردسازی ملی در راستای جهانی شدن
تألیف:	دکتر میر محمد روزبه
نوبت چاپ :	اول ۱۳۹۳
شابک :	۹۷۸-۹۶۴-۵۸۱۶-۲۶-۹
تیراژ :	۱۰۰۰ جلد
ویرایش و صفحه آرایی :	انتشارات مکتب
امور گرافیکی :	کانون آگهی و تبلیغات ویرایشگران
قیمت :	۷۵۰۰۰ ریال
چاپ و صحافی :	ایران مصور
ناشر:	انتشارات مکتب
نشانی ناشر: تهران، میدان بهارستان، خیابان مردم، خیابان گل محمدی، خیابان ایران، ابتدای کوچه شهید کبریت چی، پلاک ۳۷	
تلفن تماس: ۳۳۵۱۱۰۸۳-۸۴	نمابر: ۳۳۵۱۱۰۸۵
	همراه: ۰۹۱۲۱۴۰۵۷۶۶

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص مؤلف است.)

پیش گفتار.....	۱
مقدمه.....	۴
فصل اول: استاندارد سازی و جایگاه آن در تجارت جهانی.....	۷
۱-۱- تعریف استاندارد.....	۱۱
۱-۲- تاریخچه استاندارد سازی.....	۱۴
۱-۳- پیشینه استاندارد سازی.....	۱۶
۱-۴- اهداف استاندارد سازی.....	۱۷
۱-۴-۱- کمک به نوآوری.....	۱۸
۱-۴-۲- جایگاه بین المللی.....	۱۹
۱-۴-۳- تعادل منافع.....	۲۰
۱-۵- منافع استاندارد سازی.....	۲۱
۱-۵-۱- منافع برای سازمانها.....	۲۱
۱-۵-۲- منافع برای مصرف کننده.....	۲۱
۱-۵-۳- منافع برای جامعه و دیگران.....	۲۲
۱-۶- مقررات زدایی.....	۲۲

۲۵.....	۷-۱- پشتوانه حقوقی
۲۵.....	۷-۱-۱- تبعات حقوقی استانداردها
۲۶.....	۷-۱-۲- انواع حقوقی استانداردها
۲۶.....	۷-۱-۲-۱- استانداردهای اجباری
۲۷.....	۷-۱-۲-۲- استانداردهای اختیاری
۲۸.....	۸-۱- مراحل تدوین استاندارد در یک نگاه کلی
۲۹.....	۸-۱-۱- ساختار و مسئولیتهای کار فنی استانداردسازی
۳۰.....	۸-۱-۲- مراحل تدوین استانداردهای بین المللی
۳۱.....	۸-۱-۳- مدارک شبه استاندارد
۳۳.....	فصل دوم: ارزیابی انطباق مستقل از استانداردسازی
۳۶.....	۲-۱- تدوین استاندارد در چارچوب استانداردسازی
۳۷.....	۲-۲- نظارت بر کاربرد استاندارد از طریق ارزیابی انطباق
۳۷.....	۲-۳- اعتباردهی و تایید صلاحیت ارگانهای ارزیابی انطباق
۳۸.....	۲-۴- شکل گیری استانداردسازی و ارزیابی انطباق
۴۰.....	۲-۵- استانداردسازی و ارزیابی انطباق در ایران
۴۱.....	۲-۵-۱- فهرست کمیتههای فنی متناظر ایزو در ایران
۴۹.....	۲-۶- روشهای ارزیابی انطباق در کشور

فصل سوم: رویکردهای استانداردسازی ملی	۵۵
۱-۳- رویکرد موازی کاری در استانداردسازی	۶۰
۲-۳- رویکرد جهانی سازی در استانداردسازی	۶۱
۳-۳- مدلی برای رویکرد ملی در استانداردسازی	۶۲
۴-۳- مدلی ملی مبتنی بر گواهی محصول	۶۴
۵-۳- مبانی سیاست گذاری ملی در راستای موازین جهانی	۶۸
فصل چهارم: موانع فنی تجاری در جهانی شدن	۷۱
۱-۴- پیشینه ایران در گات و تحولات تجارت جهانی	۷۳
۲-۴- نیاز به تشکیل گروه کاری ایران برای مذاکرات الحاق	۷۴
۳-۴- رویکرد ملی به تجارت جهانی	۷۵
۴-۴- نیروهای تغییر در فضای جهانی	۷۵
۵-۴- قواعد اصلی تجارت جهانی از GATT تا WTO	۷۶
۱-۵-۴- تجارت مبتنی بر تعرفه	۷۶
۲-۵-۴- تقلیل و تثبیت تعرفه‌ها در توافق جمعی	۷۷
۳-۵-۴- اصل ارجحترین ملتها	۷۷
۴-۵-۴- اصل رفتار ملی	۷۷
۶-۴- روند تغییرات ۶۰ ساله تجارت جهانی	۷۸
۱-۶-۴- سوالات کلیدی مطرح برای هر بنگاه اقتصادی	۷۸

۷۹	۴-۶-۲- برخی نکات کلیدی
۷۹	۴-۶-۳- قواعد در اختیار دولتها
۸۰	۴-۶-۴- برخی از ضمایم ۲۱ گانه موافقتنامه تجارت جهانی
۸۰	۴-۶-۵- توافقنامه موانع فنی تجارت
۸۱	۴-۶-۶- تعاریف توافقنامه موانع فنی تجاری در مقایسه با استانداردهای بین المللی
۸۲	۴-۶-۷- مسئولیتها در توافقنامه موانع فنی تجاری
۸۳	۴-۶-۷- تدوین و پذیرش و بکارگیری استانداردها
۸۴	۴-۶-۸- انطباق با مقررات فنی و استانداردها
۸۵	۴-۶-۹- مکانیزمهای حل اختلاف
۸۷	فصل پنجم: جایگاه استانداردسازی در جهانی شدن
۹۲	۵-۱- تدوین، پذیرش و بکارگیری مقررات فنی
۹۵	۵-۲- تدوین، پذیرش و بکارگیری استانداردها
۹۷	۵-۳- استانداردسازی بعنوان تصمیمی راهبردی
۱۰۳	فصل ششم: جایگاه ارزیابی انطباق در جهانی شدن
۱۰۶	۶-۱- نقش کمیته بین المللی ارزیابی انطباق
۱۰۹	۶-۲- نقش تشکل بین المللی تایید صلاحیت
۱۱۱	۶-۳- جایگاه تایید صلاحیت و ارزیابی انطباق در استانداردسازی
۱۱۷	۶-۴- ساختار موجود ارزیابی انطباق در کشور

- فصل هفتم: مدل رویکرد ملی در استانداردسازی و ارزیابی انطباق..... ۱۲۳
- ۱-۷- استقلال استانداردسازی و ارزیابی انطباق ۱۳۰
- ۲-۷- نقش دست اندرکاران کیفیت و استاندارد ۱۳۸
- ۳-۷- مدیریت پیشگیری از تضاد منافع..... ۱۴۲
- ۴-۷- مدلی ملی بر مبنای موازین جهانی ۱۴۴
- ۱-۴-۷- استانداردسازی با بهره گیری از مدیریت دبیرخانه استاندارد..... ۱۴۹
- ۲-۴-۷- ارزیابی انطباق از طریق نهادهای متعدد و متکثر حرفه ای..... ۱۵۱
- ۳-۴-۷- مترولوژی در قالب پشتیبانی از مقوله اندازه گیری و آزمون ۱۵۴
- ۴-۴-۷- اعتباردهی بر مبنای موازین جهانی در راس هرم استاندارد ۱۵۵
- ۵-۴-۷- ساختار شورائی استانداردسازی ملی و مقوله های مرتبط ۱۶۰
- ۵-۷- نیاز به برقراری نظام کیفیت استاندارد..... ۱۶۱
- منابع ۱۶۳

مقوله استانداردسازی بصورت مدون و امروزی آن در سطح بین المللی شاید تنها کمی بیش از یک قرن سابقه دارد و در ایران نیز عمر این صنعت به حدود نیم قرن میرسد.

با اینهمه ما هنوز با اصلی ترین اهداف استانداردسازی یعنی ایجاد نظمی بهینه در صنایع و خدمات، مقررات زدائی، زمینه سازی برای رقابت سالم، تسهیل نوآوری و ارزش افزائی از طریق برقراری معیارهای مورد پذیرش تمام صاحبان منافع اعم از تولید کننده و مصرف کننده یا دیگر ذینفعان فاصله قابل ملاحظه ای داریم.

امروزه در کشورهای پیشرفته جهان، استانداردها نه برای یکسانسازی و نه تنها بمنظور تبیین معیارهای برتر و مبتنی بر آخرین یافته های علوم و تکنولوژی، که به عنوان یک ضرورت کاربردی و ایجاد زمینه تعادل منافع بین ذینفعان گوناگون و توازن خواسته های آنان طراحی و تدوین میشوند، و کاربری و کارائی از مهمترین خصایص استانداردها تلقی میگردد.

پیشینه تاریخی استانداردسازی حاکی از تغییر دیدگاهها و توسعه همسو با پیشرفت صنایع و خدمات است، بطوریکه اگر در عصر پیش صنعتی صنعتکار خود تعیین کننده ویژگیهای فنی بود که تبدیل به استاندارد میشد، و اگر در دوران اوج صنعت استانداردهای محصول در سطوح کارخانه ای و بخشی و ملی گسترش همه جانبه یافتند، در عصر جهانی شدن یعنی در دهه های اخیر دامنه شمول استانداردها به خدمات و سیستمهای مدیریت کشید و بطور فراگیری بین المللی شد.

این روند ایجاب میکرد که اولاً استانداردها کمتر تجویزی بوده و دیگر بصورت مقررات و بخشنامه دیکته نشوند، و بجای آن ضمن اختیاری بودن از کاربرد عملی گسترده و متناسب با نیازهای واقعی برخوردار باشند، ثانیاً استانداردهای بخشی و ملی حتی المقدور همگام با دیدگاهها و توسعه جهانی آنها

تدوین شوند و از حرکت‌های موازی احتراز شود، و ثالثاً مکانیزم‌هایی تعبیه شود که حضور علمی و کارشناسی صاحب نظران در کنار محدودیتهای تولید و تکنولوژی از یک طرف و منافع مصرف کنندگان از سوی دیگر بصورتی عادلانه و مشارکتی در نظر گرفته شود.

لیکن به تجربه دریافتیم که این مهم علی رغم سهولت ظاهری بجهت نیاز به مشارکت همگانی تحت نظم کنترل شده از چنان پیچیدگی برخوردار است که دنیای پیشرفته سائلهاست از طریق آموزشهای کاربردی برای هم آهنگ کنندگان و دبیران جلسات تدوین و بطور کلی تمام اعضای مشارکت کننده در مراحل گوناگون شکل گیری و تدوین تا نشر و توسعه استانداردها به ایجاد و استقرار نظم بهینه در این مقوله پرداخته اند و مدیران و کارشناسان واحدهای بزرگ و کوچک تولیدی و خدماتی و نمایندگان سازمانهای حمایت از مصرف کنندگان و سازمانهای غیردولتی و همچنین مامورین ارگانهای متولی و سیاست گذار پیش از هرگونه مشارکت در فعالیتهای استانداردسازی نیاز به گذراندن دوره‌های مدون و اخذ گواهینامه‌های لازم دارند که روند کار مبتنی بر آگاهی کامل همگان از روشهای کار و اصول پذیرفته شده و منطبق با مقررات مبنا تسهیل و گسترده شود. اینگونه است که استانداردسازی اکنون بعنوان یک دیسیپلین و رویکرد هدفمند در راستای ارتباطات بین المللی و بهبود جایگاه ملی مطرح میشود.

از سوی دیگر، مفاهیم مرتبط با استاندارد و استانداردسازی همواره در ارتباط با یکدیگر ولی شاید اغلب بدون عنایت به جایگاه و سلسله مراتب اهمیت و اولویت مدنظر قرار گرفته‌اند. عموماً چنین برداشت میشود که استانداردسازی فعالیتهایی چون تدوین استانداردها، اجرای استانداردها، مقررات، نظارت بر اجرای استانداردها، تایید صلاحیت، ارزیابی انطباق، متریولوژی، آزمون و کالیبراسیون، و شاید حتی فعالیتهای دیگری از این دست را توأماً و بطور یکجا شامل میشود. این دیدگاه شاید از آنجا نشأت گرفته باشد که اغلب این فعالیتها در حیطه وظایف یک ارگان ملی تحت عنوان موسسه یا سازمان استاندارد بیان شده اند، و عموماً این نگرش حاکم است که آن سازمان مسئول این وظایف است.

امروزه شاهد هستیم که این دیدگاه کشورهای در حال توسعه را از روند جهانی شدن استانداردسازی دور نگهداشته و آنان را در نیل به اهداف بین المللی با مشکلات عدیده مواجه ساخته است.

نگارنده در این کتاب سعی دارد که به تحلیل دیدگاه‌های حاکم بین المللی در این مهم بپردازد و نهایتاً به رویکردهائی در ارتباط با استانداردسازی در راستای جهانی شدن دست یابد. بنظر میرسد که به اندازه کافی به تشریح و بررسی اصول و روشهای حاکم بین المللی پرداخته ایم و اغلب، ولی شاید بطور مقطعی، به همراهی در پروژه‌های جهانی اهتمام داشته ایم. از سوی دیگر دارای ساختار و سیستم‌های برقرارشده برای استانداردسازی در سطح ملی نیز هستیم. اکنون ارتباط این دو مقوله و پرداختن به رویکردهائی که به ایجاد همسویی مورد نیاز کمک کند بیش از هر چیز اهمیت دارد. این مهم دلیل اصلی نگارش این کتاب است.